Sisäministeriö LAUSUNTO SM2020-00325

MMO Niskanen Katri(SM) 29.10.2020

Viite

Asia

Suuren valiokunnan kuuleminen 4.11.2020 klo 13; E 125/2020 vp; Valtioneuvoston selvitys: EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistus

Euroopan komissio antoi 23.9.2020 maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistamista koskevan tiedonannon, joka kattaa kaikki politiikan keskeiset alueet. Tiedonannon liitteenä annettiin myös säädösehdotuksia erityisesti yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistuksen jatkamiseksi.

Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kokonaisuus

Komission 23.9.2020 antama tiedonanto on laaja-alainen ja noudattaa kokonaisvaltaista lähestymistapaa muuttoliikkeeseen. Se kattaa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan keskeisimmät alueet, kuten yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistamisen, paluupolitiikan, yhteistyön kolmansien maiden kanssa ja laillisten väylien kehittämisen. Suomen yleisiä kantoja uudistukseen määritettiin ennakollisesti kesäkuussa annetussa E-kirjeessä (E 77/2020 vp.), ja niitä on tarkennettu tiedonantoa koskevassa E-kirjeessä (E 125/2020 vp.). Suomen kannat kokonaisuuteen liittyviin asetusehdotuksiin määritellään eduskunnalle viipymättä toimitettavissa eduskuntakirjelmissä.

On tärkeää hakea eurooppalaisia ratkaisuja maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kehittämiseksi. Politiikkaa on tehtävä kokonaisvaltaisesti ja tasapainoisesti perustuen ajantasaiseen tilannekuvaan, laajaan ja tietoon pohjautuvaan analyysiin sekä tulevan kehityksen ennakointiin. Tarvitaan eri politiikkasektoreiden yhteisiä, johdonmukaisia toimia EU:n tavoitteiden toteuttamiseksi. Kaikessa kansallisessa ja EU:n toiminnassa on kunnioitettava kansainvälisen oikeuden velvoitteita sekä perus- ja ihmisoikeuksia.

Yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistus

Nyt ehdotetun uudistuksen keskeisin elementti on ratkaisun hakeminen yhteisen turvapaikkajärjestelmän ongelmakohtiin. Erityisesti vuosien 2015–16 aikana EU:n jäsenmaihin tulleet suuret turvapaikanhakijoiden määrät paljastivat yhteisessä järjestelmässä heikkouksia, joihin vastaamiseksi komissio antoi vuonna 2016 seitsemän säädösehdotuksen kokonaisuuden. Yhtään ehdotusta ei kuitenkin saatu hyväksyttyä erityisesti vastuunjakoa ja solidaarisuutta koskevien kysymysten jakaessa jäsenvaltioiden näkemyksiä. Viiden ehdotuksen osalta edettiin kuitenkin jo pitkälle kolmikantaneuvotteluissa Euroopan parlamentin kanssa.

Työtä turvapaikkapolitiikan kehittämiseksi jatketaan nyt suurelta osin jo saavutetun yhteisymmärryksen pohjalta eli monet vanhoista ehdotuksista pysyvät ennallaan. Tällaisia ovat ehdotukset vastaanottodirektiiviksi, määritelmäasetukseksi, uudelleensijoittamisasetukseksi ja eurooppalaista turvapaikkavirastoa koskevaksi asetukseksi. Sen sijaan komissio antoi kokonaan uudet ehdotukset muuttoliikkeen hallinnasta, kriisiajan mekanismeista sekä tarkastus- ja seulontatoimista ulkorajalla. Lisäksi menettelyasetuksesta ja Eurodac-järjestelmää

koskevasta asetuksesta annettiin muutetut ehdotukset. Turvapaikkajärjestelmän uudistamiseen liittyy kiinteästi paluudirektiivin muuttaminen, jota koskevan ehdotuksen komissio antoi vuonna 2018 ja josta neuvotteluita jatketaan vanhan ehdotuksen pohjalta.

Komission keskeisenä tavoitteena on saumaton prosessi rajatarkastuksesta turvapaikkamenettelyyn ja tarvittaessa paluuseen. Kokonaisuuteen kuuluvat sekä alkuvaiheen tarkastukset ja rekisteröinnit että tietyin reunaehdoin pakollinen rajamenettely turvapaikkamenettelyn muotona sellaisille henkilöille, joiden mahdollisuudet saada kansainvälistä suojelua ovat vähäiset. Liittyen kysymykseen vastuunjaosta ja solidaarisuudesta, vuoden 2016 ehdotus Dublin-järjestelmän uudistamiseksi korvataan nyt kokonaisvaltaisemmalla muuttoliikkeen hallinnan järjestelmällä. Vastuu muuttoliikkeen hyvästä hallinnasta olisi aiempaa selvemmin EU:n yhteinen, ja paineen kohteeksi joutuvan maan tukeminen olisi pakollista. Jäsenvaltiot voisivat paine- ja kriisitilanteessa valita, osoittavatko tukea vastaanottamalla sisäisiä siirtoja vai ottamalla vastuun tietyn henkilömäärän palauttamisesta. Lisäksi merellä tapahtuvien etsintä- ja pelastusoperaatioiden jälkeen jäsenvaltioihin rantautuneet henkilöt muodostaisivat jatkossa oman kategoriansa edellä mainittuja solidaarisuustoimia varten.

Sujuvat ja laadukkaat turvapaikkamenettelyt alkuvaiheen seulonnasta lähtien takaavat, että hakija voi luottaa asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn ja ratkaisu tehdään kohtuullisessa ajassa. On tärkeää, että haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tarpeet huomioidaan asianmukaisesti, ja lapsen oikeudet ja lapsen edun ensisijaisuus toteutuvat. Turvapaikkajärjestelmän on oltava oikeudenmukainen ja kestävä siten, että normaalitilanteessa kaikki jäsenvaltiot pystyvät suoriutumaan velvoitteistaan. On myös luotava toimiva järjestely korkean muuttoliikepaineen tilanteisiin ja erilaisiin kriiseihin, jotta jäsenvaltioille kohdistetaan nopeasti ja vaikuttavasti kaikki niiden tarvitsema tuki.

Muut maahanmuuttopolitiikan osa-alueet

Yhteisen turvapaikkajärjestelmän lisäksi komissio jatkaa tiedonannossa muiden maahanmuuttopolitiikan osa-alueiden kehittämistä pitkälti viime vuosien keskusteluiden suuntaisesti. EU:n varautumista, valmiutta ja kriisiajan toimintaa kehitetään uudistuksen myötä suunnitelmallisemmaksi ja koordinoidummaksi. Ulkosuhteiden osalta pyritään kumppanuuksien vahvistamiseen yhä strategisemmin ja kokonaisvaltaisemmin. Paluupolitiikassa keskeistä on komission mukaan paluudirektiivin uudistuksen lisäksi Frontexin mandaatin hyödyntäminen ja takaisinottoyhteistyön parantaminen, ja ensi vuoden alussa annetaan kestävän vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotoutumisen strategia. Lisäksi yhteistyötä parannetaan uudella komission paluukoordinaattorilla ja korkean tason verkostolla.

On tärkeää luoda tasaveroisia ja kestäviä kumppanuuksia muuttoliikkeen lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa ja edistää niiden kautta EU:n tavoitteita liittyen esimerkiksi pakotetun muuttoliikkeen perimmäisiin syihin vaikuttamiseen. Tehokas ja kestävä paluujärjestelmä sekä toimiva takaisinottoyhteistyö kolmansien maiden kanssa on myös keskeinen osa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kokonaisuutta.

Laillisten väylien osalta komissio antaa suosituksen uudelleensijoittamisesta ja kehottaa edistämään työ- ja opiskeluperusteisia väyliä kansainvälistä suojelua tarvitseville henkilöille. Erityisosaajadirektiiviä koskevia neuvotteluita jatketaan vuoden 2016 ehdotuksen pohjalta. Lisäksi käynnistetään julkinen konsultaatio laillisen maahanmuuton kehittämisestä erityisesti osaajien houkuttelemiseksi. Komissio on jo tunnistanut keskeisimpiä kehityskohteita liittyen EU:ssa pitkään oleskelleita koskevaan direktiiviin ja yhdistelmälupadirektiiviin, ja näihin liittyen on tulossa aloitekokonaisuus ensi vuoden lopulla. Kotouttamisasioissa EU-tason

yhteistyötä on tarkoitus edistää kokonaisvaltaisella kotouttamisen ja osallisuuden toimintasuunnitelmalla vuosille 2021-2024.

Laillisten väylien kehittäminen ja niiden saavutettavuus myös kansainvälistä suojelua tarvitseville henkilöille on tärkeä osa kokonaisvaltaista ja kestävää EU:n maahanmuuttopolitiikkaa.

Seuraavat askeleet

Uudistuskokonaisuutta käsitellään puheenjohtajamaa Saksan johdolla siten, että keskeisistä kysymyksistä tavoitellaan yleistä poliittista yhteisymmärrystä joulukuun alussa oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa.

LIITTEET

Asiasanat	laiton maahanmuutto, maahanmuutto, muuttoliike, turvapaikka
Hoitaa	**SM, UM**
Tiedoksi	EUE, OKM, OM, STM, TEM, VM, VNK, VTV